

Сікорська К.В.

здобувач кафедри екології та географії Житомирського державного університету імені Івана Франка

Хом'як І.В. науковий керівник

Фітоценотичне різноманіття порушених оселищ з участю амброзії полинолистої на території Житомирського Полісся

Амброзія полинолиста (*Ambrosia artemisiifolia* L.) є карантинним бур'яном, який має значний вплив на довкілля та здоров'я людини. Вона є алергенним рослиною, яка може викликати у людей алергічний риніт, кон'юнктивіт, а також бронхіальну астму. Крім того, амброзія є конкурентом для культурних рослин, що може призвести до зниження врожаїв. На території Житомирського Полісся амброзія полинолиста є поширеним видом. За даними Житомирського обласного управління Держпродспоживслужби, на 01.01.2023 р. загальна площа осередків амброзії на території області становила 6,62 га. Фітоценотичний склад осередків амброзії полинолистої на території Житомирського Полісся є досить різноманітним. До складу цих угруповань входять як однорічні, так і багаторічні рослини. Найпоширенішими видами є:

- Однорічні: амброзія полинолиста, жовтець повзучий, подорожник великий, кульбаба лікарська, ромашка лікарська, чорнобривці.
- Багаторічні: пирій повзучий, осот польовий, жабрій звичайний, триреберник непахучий, кропива дводомна, конюшина лучна.

Найбільше різноманіття фітоценозів з участю амброзії полинолистої спостерігається на забур'янених землях, які виведені з сільськогосподарського використання. У таких осередках крім амброзії полинолистої можуть зустрічатися десятки інших видів рослин.

У лісових осередках амброзії полинолистої фітоценотичний склад є більш одноманітним. Найчастіше ці осередки утворюються в придорожніх насадженнях, на галявинах і узліссях.

Амброзія полинолиста є інвазивним видом, який має тенденцію до поширення. Для зниження поширення амброзії на території Житомирського Полісся необхідно проводити комплекс заходів, до яких відносяться:

- Механічне знищення амброзії: скошування, викопування, випалювання.
- Хімічна боротьба з амброзією: застосування гербіцидів.
- Біологічний контроль амброзії: використання природних ворогів амброзії, таких як комахи-шкідники та гриби-паразити.

Важливою умовою успішної боротьби з амброзією є проведення цих заходів на ранніх стадіях розвитку бур'яну.

Останні десятиліття в Україні спостерігається активізація процесів інвазії. Інвазивні види рослин – це особливо агресивні чужорідні види, що утворюють численне потомство, що поширюються на значну відстань і мають потенційну здатність розселення на великих територіях. Втручання їх до природних або порушених у тій чи іншій мірі спільноти призводить до флористичного забруднення території. Інвазивні види часто витісняють із угруповань аборигенні види, що негативно позначається на біорізноманітності. При цьому утворюються неопітні спільноти з неусталеним і строкатим флористичним складом та домінуванням інвазивних видів, класифікація яких утруднена.

Особливу тривогу викликає той факт, що втрата видів рослин спричиняє не лише збіднення рослинного світу планети, а й безповоротну втрату його найціннішого генофонду. Зміни флористичного складу фітоценозів позбавляє наступні покоління права мати те ж біорізноманіття, як і попередні.

Враховуючи, що сучасний процес втрати видів та їх місцеперебування обумовлений, головним чином, діяльністю людини, то і дії щодо збереження біорізноманіття може і зобов'язане

здійснити тільки суспільство. Особливий інтерес становлять дикі рослини, які є родичами культурних рослин. Вони містять найцінніший генофонд, важливий для забезпечення продовольчої безпеки як на національному, так і на глобальному рівні.

Проблеми фітоінвазій актуальні у багатьох країнах світу. Потрапляючи в нові умови проживання, одні адвентивні види швидко випадають з фітоценозів, інші – захоплюють значну частину нової території, за межі якої не виходять або виходять зрідка, треті – акліматизуються, натуралізуються, витісняючи інші види, і навіть входять у природні рослинні спільноти. Саме тому дослідження фітоценотичного різноманіття оселищ з участю Амброзії Полинолистої на території житомирського Полісся залишається актуальним та перспективним.

Список літератури

1. Тарарай А.М., Хом'як І. В. Інвазійна флора фітоценозів класу *Artemisietea vulgaris* Lonm. Rrsa et R. TX. 1950 міста Житомир // Тези Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених “Сталий розвиток країни в рамках Європейської інтеграції”, 7 листопада 2019 року. – Житомир: «Житомирська політехніка», 2019. – С. 29.

2. Хом'як І.В. Вплив інвазій видів-трансформерів на динаміку рослинності перелогів Українського Полісся. Біоресурси і природокористування. ТОМ 10, № 1-2 (2018). С. 29-35.

3. Хом'як І.В. Екосистемологія: Навчальний посібник. / Хом'як І.В. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2022. – 235 с.

4. Хом'як І.В. Моделювання та прогнозування стану довкілля: конспект лекцій. / уклад. І.В. Хом'як – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2022. – 72 с.

5. Ivan Khomyak. Influence of expansion of invasive species on the size of indexes hemeroby ecosystems // IX international conference on antropization and environment of rural settlements. Flora and vegetation. Kiev, 2010. P – 33.

6. Борисенко В. І. Особливості поширення та боротьби з амброзією полинолистою в умовах Полісся Житомирщини: автореф. дис. ... канд. с.-г. наук: 06.01.03 / Житомирський національний агроекологічний університет. — Житомир, 2020. — 20 с.

7. Демиденко Н. В., Боровик О. В., Борисенко В. І. Особливості фітоценотичного складу осередків амброзії полинолистої на території Житомирського Полісся // Наукові праці Житомирського державного агроекологічного університету. — 2022. — Вип. 14. — С. 128-134.

8. Житомирська обласна державна адміністрація. Про стан боротьби з карантинними рослинними організмами в Житомирській області у 2022 році. — Житомир, 2023. — 20 с.

В.І. Лєскова

здобувач кафедри екології та географії Житомирського державного університету імені Івана Франка

І.В. Хом'як науковий керівник

Фітоценотична характеристика відновлюваної рослинності з участю любки дволистої на території Житомирського Полісся

У сучасний час основою охорони навколишнього середовища є охорона біосфери та всіх її геологічних систем, у рамках якої створюється глобальна мережа природоохоронних територій. Саме вони закладають необхідні основи для зменшення екологічного впливу людини на потужні природні комплекси, сприяючи охороні виняткових природних ландшафтів, у тому числі рослинного і тваринного світу, як результат тривалого розвитку людини.

Любка дволиста (*Platanthera bifolia*) – багаторічна трав'яниста рослина, що характеризується наявністю спеціальних запасних органів - кореневих бульб, що утворюються з допоміжних коренів (2). Під час цвітіння є дві бульби, одна з яких молода, гладка, насичена запасними речовинами, а друга — стара (торішня), зів'яла, втратила запасні речовини для розвитку стебла із листям та квіток (4). Бульби нерозкриті, відносно великі (0,6-2,8 см завдовжки, 0,4-1,5 см завширшки), дещо подовжені, майже бурякоподібні, з мотузкоподібними кінцями (3).